

ĐÔI ĐIỀU TRAO ĐỔI KHI DẠY BÀI THƠ “ĐÀN GHITA CỦA LORCA” (NGŨ VĂN LỚP 12)

○ HÀ THỊ THU THỦY*

Bài thơ “Đàn ghita của Lorca” của Thanh Thảo lần đầu tiên được đưa vào chương trình *Ngũ văn lớp 12*. Cấu trúc bài thơ, ý nghĩa của ngôn từ, hình ảnh không ở mức «lộ thiên», dễ hiểu mà tương đối xa lạ với nếp cảm, nếp nghĩ của HS THPT lâu nay; bởi vậy, cần tìm phương pháp và biện pháp dạy học thích hợp để đạt mục đích dạy học văn bản này. Theo người viết, cái khó nhất khiến người đọc không hiểu tác phẩm là các *hình ảnh giàu ý nghĩa biểu tượng* được xây dựng trên cơ sở cấu trúc thơ hiện đại, ngôn ngữ thơ cô đọng, hàm súc, mang màu sắc của thơ tượng trưng, siêu thực. Nếu «giải mã» được các biểu tượng ấy, chúng ta sẽ tìm thấy «chìa khóa» mở cửa những gì còn «phong kín», từ đó cảm nhận được cái hay, cái đẹp của bài thơ.

Đã có nhiều nhà nghiên cứu, nhà phê bình bàn về bài thơ “Đàn ghita của Lorca”, vấn đề biểu tượng ít nhiều được đề cập đến mà chưa đi sâu. Bài viết này thử đưa ra một số phương pháp cụ thể tìm hiểu ý nghĩa biểu tượng trong bài thơ, hi vọng giúp GV vận dụng để hướng dẫn HS khám phá được giá trị đích thực của thi phẩm.

1. “Đàn ghita của Lorca” có nhiều biểu tượng, song “đàn ghita” chính là biểu tượng trung tâm. Nếu GV và HS “chiếm lĩnh” được biểu tượng này sẽ thấy được sức hấp dẫn của thi phẩm. Để thực hiện điều này, chúng ta cần tìm hiểu ý nghĩa biểu tượng “đàn” trong văn hóa nhân loại. Nếu cây đàn *Lira* được mệnh danh là «thất huyền cầm» gắn liền tên tuổi của thần Apollon, tượng trưng cho cảm hứng thi ca và âm nhạc; cây đàn *Xita* là biểu hiện của nữ thần múa Terpsichore, tượng trưng cho sự hát ca của vũ trụ... thì đàn ghita là nhạc cụ phổ biến rộng khắp từ thôn nghèo hẻo

lánh đến thị thành náo nhiệt, nó gắn liền với tên tuổi của đất nước Tây Ban Nha. Trong văn hóa Tây Ban Nha, cây đàn này gắn liền với điệu nhảy flamenco, ăn sâu vào đời sống và làm nên nét đặc sắc của xứ sở này. Tiếng ghita trau chuốt, nhịp điệu nhanh cùng với những bước nhảy, tiếng vỗ tay hay dậm gót của các , flamenco thực sự mang đến cho người thưởng thức nét tươi đẹp của tâm hồn Tây Ban Nha. Bên cạnh đó, trong văn hóa Tây Ban Nha, đàn ghita còn tượng trưng cho tình cảm cha con thiêng liêng, sâu đậm, cho sức sống bất diệt, khả năng tái sinh kì diệu. Trên báo *Thể thao và văn hóa* (tháng 3/2009), nhà thơ Thanh Thảo đã khẳng định: cảm hứng sáng tác, hình ảnh trong bài thơ được khơi nguồn từ chính cuộc đời và thơ Lorca. “Đàn ghita” cũng là biểu tượng xuất hiện nhiều trong thơ Garxia Lorca, trực tiếp nhất là qua 3 thi phẩm: “*Ghi nhớ*”, “*Đàn ghita*” và “*Sáu dây*”. Trong thơ Lorca, “đàn ghita” hiện lên gắn liền với tiếng khóc than u buồn, tiếng đàn nức nở, thở than làm vỡ tan cốc rượu bình minh, tựa tiếng hát của một con chim bị thương bởi năm đầu kiếm sắc, không gì bắt nó im tiếng; là những lời ca tranh đấu chống chủ nghĩa phát xít bạo tàn và cũng chính là biểu tượng cho sức sống bất diệt của nhân dân. Thanh Thảo đã mượn biểu tượng trong thơ Lorca để viết về chính Lorca.

Tìm hiểu ý nghĩa cụ thể của biểu tượng “đàn ghita”, thấy có 2 nét nghĩa chính:

1) *Tượng trưng cho cuộc đời đoản mệnh, bi tráng của nghệ sĩ Lorca*, thể hiện qua các hình tượng: *những tiếng đàn bọt nước; tiếng ghita nâu/tiếng ghita lá xanh biết mấy/tiếng ghita rờn rờn máu chảy*. Tái hiện lại cuộc đời, số

* Học viện K19, khoa Ngữ văn - Trường Đại học sư phạm Hà Nội

mệnh đau thương, ngăn ngùi của nhà thơ Lorca, Thanh Thảo đã sử dụng biểu tượng tiếng đàn như thay cho lời than khóc. Tiếng đàn mà Garxia Lorca đã từng yêu tha thiết nay trở thành dòng ca tưởng niệm chính ông. Tác giả liên tục thay đổi các «kênh cảm giác» để cảm nhận tiếng đàn, âm thanh đó như vỡ ra thành màu sắc (màu nâu, màu xanh), hình khối (tròn, bọt nước), thành sinh thể đón đau «ròng ròng máu chảy». Biểu tượng nhuộm màu siêu thực, giàu ý nghĩa, vừa hiện thực mà vừa kì ảo. Ấn chứa trong tiếng đàn là nỗi buồn xót thương của nhà thơ Thanh Thảo dành cho Garxia Lorca - một con người tài năng nhưng đoản mệnh.

2) *Tượng trưng cho sức sống bất diệt của thế giới nghệ thuật thơ và tâm hồn nhà thơ vĩ đại Garxia Lorca.* Ngay lời đề từ bài thơ «*Khi tôi chết hãy chôn tôi với cây đàn ghita*», biểu tượng «*cây đàn ghita*» đã tượng trưng cho những vần thơ, những thành tựu nghệ thuật mà nhà thơ Lorca miệt mài phấn đấu trong suốt hành trình sáng tác của mình, là nơi gửi gắm khát khao sáng tạo cho hậu thế của Lorca. Bên cạnh đó, khát vọng sống, tình yêu bất diệt của Lorca được thể hiện ở biểu tượng: «*tiếng đàn như cỏ mọc hoang*». Sự cộng hưởng ý nghĩa của hai biểu tượng đã tạo nên nét nghĩa đầy ám gợi. «*Cỏ*» là biểu tượng thường xuất hiện trong thơ Thanh Thảo tượng trưng cho những gì âm thầm, lặng lẽ. Trong thi phẩm, tiếng đàn vô hình được tượng trưng hóa qua so sánh lạ nhưng hợp lí với «*cỏ mọc hoang*» một lần nữa thể hiện sức sống âm thầm, dồi dào mãnh liệt không gì ngăn trở của hồn thơ Lorca, của nghệ thuật chân chính. «*Lorca bơi sang ngang/trên chiếc ghita màu bạc*». Màu bạc là màu mang tính âm: trắng và lấp lánh biểu tượng của sự trong sạch, thanh cao. «*Chiếc ghita màu bạc*» thể hiện sự trong sạch trong tâm hồn Lorca đồng thời tạo nên một không khí nhuộm sắc màu siêu thoát, hư ảo nhưng trường tồn. Cho dù người nghệ sĩ Garxia Lorca đã «*bơi sang ngang*» với chiếc ghita của mình nhưng linh hồn, tiếng đàn của ông vẫn trường cửu, lan tỏa trong lòng các thế hệ mai sau. Không chỉ tìm hiểu biểu tượng «*đàn ghita*» một cách độc lập mà chúng ta cần tìm hiểu biểu tượng này trong mối quan hệ với các biểu tượng khác, như: «*áo chòang đỏ*», «*vàng trắng*», «*đường chỉ tay*», «*lá bùa cô gái Digan*». Chính

sự cộng hưởng của các với biểu tượng này đã làm nổi bật hình tượng trung tâm: nhà thơ, nhà văn hóa vĩ đại Lorca.

2. Từ việc giải mã biểu tượng «*đàn ghita*», GV hướng dẫn HS cảm thụ, phân tích văn bản bài thơ «*Đàn ghita của Lorca*».

Trước hết, GV cần tạo hứng thú, ấn tượng, cảm xúc ban đầu cho HS. Để tạo cho HS những ấn tượng, cảm xúc, nhận định khái quát về bài thơ «*Đàn ghita của Lorca*», ngay từ lời giới thiệu bài mới, GV phải gây được sự hấp dẫn, lôi cuốn. Theo chúng tôi, để giới thiệu về bài thơ, nhất là để HS chú ý vào các biểu tượng, GV nên bắt đầu từ những hình ảnh quen thuộc trong vốn văn hóa, hiểu biết của các em về đất nước Tây Ban Nha. GV cần kết hợp cho các em xem tranh ảnh ghi lại những nét nổi bật nhất về đất nước này (đấu bò tót, điệu nhảy flamenco, đàn ghi ta...), để từ đó giới thiệu được nhà thơ Garxia Lorca cũng như thi phẩm. Sau khi tạo ấn tượng cảm xúc cho HS, GV hướng dẫn HS đọc diễn cảm. «*Đàn ghita của Lorca*» là bài thơ ngắn tuy nhiên có sự «*giao duyên giữa thơ và nhạc*», vì vậy GV cần hướng dẫn HS đọc sao cho đúng hồn của bài. (Robert Frost, nhà thơ hàng đầu của Mĩ, có một lời khuyên dành cho những người làm thơ và cả những người đọc thơ, đó là đọc to các câu thơ để xem chúng «*vang lên*» như thế nào). GV nên gọi 2 đến 3 HS đọc to cho cả lớp nghe, sau đó GV đọc. Với thi phẩm này, GV hướng dẫn HS đọc với giọng phóng khoáng, âm hưởng chung trầm, buồn, khi cô đơn, khi đau đớn, tha thiết - đặc biệt, nhấn mạnh ngữ điệu da diết vào những câu thơ miêu tả tiếng đàn, chuỗi âm «*lila lila*» đọc nhanh tạo âm hưởng réo rắt.

Bên cạnh đó, để HS hiểu được biểu tượng «*đàn ghita*», GV cần dẫn dắt các em tìm hiểu thông qua hệ thống câu hỏi hợp lí. Soi chiếu vào bài thơ, có thể thấy hệ biểu tượng trong bài thơ đều là những biểu tượng mang đậm nét văn hóa Tây Ban Nha, đậm chất thơ Lorca, bởi vậy, GV đưa ra các câu hỏi kích thích liên tưởng của HS đến nền văn hóa này, xem ý nghĩa của biểu tượng trong nền văn hóa là như thế nào, còn khi đi vào bài thơ này lại mang ý nghĩa gì. Ví dụ: GV có thể nêu câu hỏi: «*Sự xuất hiện liên kế của hai hình ảnh: «Tiếng đàn» và «bọt nước» trong câu thơ mở đầu gợi cho*

em liên tưởng suy nghĩ gì?” và «*Câu thơ «Tây Ban Nha áo choàng đỏ gắt» gợi cho em liên tưởng đến khung cảnh nào của đất nước Tây Ban Nha?»* và đưa ra các loại câu hỏi khác như: phát hiện, cảm nhận, khái quát tranh luận, vận dụng kiến thức...

Ngoài ra, cùng với hệ thống câu hỏi, GV cần sử dụng phương pháp giảng bình. Hoạt động này phải diễn ra từ hai phía thầy và trò. Ví dụ: GV cùng HS «bình» chi tiết tiếng đàn xuất hiện liên tiếp 6 lần, bởi đây là phần hội tụ tư tưởng cũng như các thủ pháp hiện đại mà nhà thơ Thanh Thảo sử dụng khi xây dựng biểu tượng. Chính Thanh Thảo đã khẳng định, các biểu tượng trong bài thơ của ông đều đã từng xuất hiện trong thơ Garxia Lorca, và ông dùng chính những hình ảnh đó trong thơ Lorca để thể hiện niềm ngưỡng mộ, tri ân của mình. Do đó, việc so sánh biểu tượng trong thơ Lorca và biểu tượng trong bài thơ là một tất yếu.

3. Trên đây là một số biện pháp chúng tôi đưa ra hi vọng có thể phần nào giúp GV hướng dẫn HS tìm hiểu được ý nghĩa biểu tượng «đàn ghi ta» trong bài thơ «*Đàn ghi ta của Lorca*», từ đó nhận ra một số điểm nổi

bật làm nên nghệ thuật độc đáo của bài thơ. Tuy nhiên, với thời lượng phân phối chương trình chỉ có 1 tiết, GV cần biết sử dụng, phối hợp các phương pháp, biện pháp dạy học linh hoạt và phù hợp đặc điểm lớp học, HS. Hiệu quả của một giờ học không phải là khối lượng kiến thức dạy được bao nhiêu mà quan trọng hơn là kích thích được sự phát triển của HS về năng lực tư duy, năng lực vận dụng phương pháp đọc, phương pháp tiếp cận một tác phẩm văn chương. □

Tài liệu tham khảo

1. Lê Bá Hán - Trần Đình Sử - Nguyễn Khắc Phi. **Từ điển thuật ngữ văn học**. NXB Giáo dục, H.2004.
2. Đỗ Việt Hùng - Nguyễn Thị Ngân Hoa. **Phân tích phong cách ngôn ngữ trong tác phẩm văn học**. NXB Đại học sư phạm, H.2002.
3. Hoàng Hưng (dịch và tuyển chọn). **Thơ chọn lọc Federico Garcia Lorca**. NXB Sở văn hóa thông tin Lâm Đồng, 1988.
4. Thanh Thảo. **Dấu chân qua trăng cỏ**. NXB Tác phẩm mới, H.1978.
5. Thanh Thảo. **Khối vuông Rubic**. NXB Tác phẩm mới, H, 1985.

CHẤT LƯỢNG NGHIỆP VỤ SƯ PHẠM

(NVSP) CHO SINH VIÊN CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM". Thứ trưởng Bộ GD-ĐT, TS. Nguyễn Vinh Hiển đề tài dự. Tham dự Hội thảo có các nhà khoa học giáo dục đầu ngành; đại diện các đơn vị chức năng của Bộ GD-ĐT; các Trường ĐHSP; Khoa sư phạm trong cả nước,...

Hội thảo đã tập trung luận bàn về các vấn đề trọng tâm nhằm nâng cao chất lượng rèn luyện NVSP cho SV sư phạm trong thời kì hội nhập quốc tế hiện nay: - Đánh giá về thực trạng chất lượng ĐT NVSP hiện nay ở các trường sư phạm; khoa sư phạm (thông qua mục tiêu; chương trình; nội dung; hình thức); - Đào

tạo giáo viên gắn với nhu cầu xã hội (về số lượng, chất lượng); - Các kinh nghiệm ĐT nghề ở các cơ sở ĐT GV hiện nay; - Tính cần đối giữa nội dung ĐT chuyên ngành với ĐT nghề ở các trường sư phạm; - Các trường ĐHSP, CĐSP, khoa sư phạm cần có những khảo sát thực tế ở các nước trong khu vực và quốc tế để học hỏi về kinh nghiệm ĐT nghiệp vụ; - Trách nhiệm nghiên cứu lí luận và thực tiễn theo hướng đổi mới chất lượng ĐT nghề của các viện nghiên cứu giáo dục; các trung tâm trong các trường ĐHSP hiện nay,...

Tại Hội thảo, các ý kiến tham luận của đại biểu đã xoay quanh các khía cạnh cụ thể của nghiệp vụ sư phạm như: "Những yêu cầu mới về NVSP trong chuẩn nghề nghiệp GV trung học 2009" (GS.TS. Trần Bá Hoàn); "Đào tạo NVSP" (GS.TS. Đinh Quang Báo - Trường ĐHSP Hà Nội); "Những quan điểm về ĐT bồi dưỡng GV" (PGS.TS. Phạm Hồng Quang -

Trường ĐHSP - ĐH Thái Nguyên); "Nghiệp vụ sư phạm trong các trường ĐT GV hiện nay" (PGS.TS. Nguyễn Kim Hồng - Trường ĐHSP TP. Hồ Chí Minh); "Cần cải tiến ĐT NVSP cho SV sư phạm" (PGS.TS. Nguyễn Thanh Bình - Viện NCSP, Trường ĐHSP Hà Nội); "Nâng cao nghiệp vụ sư phạm cho SV tiểu học trong ĐT theo học chế tín chỉ tại Trường ĐH Cần Thơ" (ThS. Trịnh Thị Hương - Trường ĐH Cần Thơ); "Tổ chức thực tập sư phạm ở trường ĐH An Giang và một số đề nghị đổi mới thực tập sư phạm trong quy trình ĐT theo học chế tín chỉ (ThS. Nguyễn Thị Cúc - Trường ĐH An Giang); "Rèn luyện kĩ năng thiết kế kế hoạch bài học Hoá học theo phương pháp kiến tạo - tương tác cho SV Khoa Hoá học - Trường ĐH Quy Nhơn" (ThS. Võ Văn Duyên Em - Trường ĐH Quy Nhơn); v.v...

P.V